Biørn Bogstad (red.)

TRYGD og pensjon i EØS

GYLDENDAL
JURIDISK

BIØRN BOGSTAD (RED.)

TRYGD OG PENSJON I EØS

MARTIN ANDRESEN
SIRI WAAGE BACH
RANDI BJERKELUND
INGUNN IKDAHL
TORJUS LUNDEVALL
OLE CHR. MOEN
ELSE PERNILLE TORSVIK

GYLDENDAL
AKADEMISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2015
1. utgave, 1. opplag 2015

ISBN 978-82-05-48769-7

Omslagsdesign: Gyldendal Akademisk
Sats: HAVE A BOOK
Brødtekst: Minion 10,5/15 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Juridisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk
juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Til minne om Asbjørn Kjønstad

Forord

I 1992 inngikk EFTA-statene Island, Liechtenstein og Norge EØS-avtalen med medlemsstatene i EU. Avtalen trådte i kraft i 1994. Formålet var å styrke handelen og de økonomiske forbindelsene mellom partene, med like konkurransevilkår og overholdelse av de samme reglene.

Sentralt i EØS står prinsippet om «de fire friheter». Det vil si at det som hovedregel skal være fritt varebytte over landegrensene, fri bevegelighet for arbeidstakere over landegrensene, fri adgang for borgere i ett land til å yte tjenester i et annet land og fri bevegelse av kapital mellom landene. Samarbeidet omfatter også miljø, forskning og utdanning, kultur og sosiale spørsmål.

For å sikre den frie bevegeligheten for arbeidstakere er det i EØS-avtalen bestemt at all forskjellsbehandling av arbeidstakere fra EU-/EFTA-stater på grunnlag av statsborgerskap skal avskaffes når det gjelder sysselsetting, lønn og andre arbeidsvilkår innen EØS-området. Disse bestemmelsene er gjennomført i praksis ved at EUs forordninger om sosiale rettigheter gjennom EØS-avtalen også gjelder i EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein.

Første bok om dette temaet utkom i 1999. Boken het *Trygdeytelser i Europa* og inneholdt en samling artikler som omtalte de mest sentrale temaene rundt EU-forordningene 1408/71 og 574/72, som på det tidspunktet var grunnstammen i EUs regelverk om koordinering av sosiale ordninger. For EØS-statenes vedkommende ble disse forordningene fra 1. juni 2012 avløst av de to etterfølgende forordningene 883/2004 og 987/2009. Bakgrunnen for de nye forordningene var ønsket om å revidere, ajourføre og forenkle et regelverk som gjennom årene hadde blitt svært komplisert.

De nye forordningene var den utløsende årsaken til behovet for en oppdatert og ajourført fremstilling. Det har også vært mange endringer i de nasjonale regelverkene. Dertil har vi hatt en kraftig økning i arbeidsinnvandringen til Norge i de drøyt 15 årene som har gått siden *Trygdeytelser i Europa* ble utgitt. Dette fagfeltet var ganske nytt i Norge i 1999, og dermed var erfaringene litt begrenset i Norge – i motsetning til i EU-land som hadde brukt koordineringsreglene i flere tiår.

Vi har valgt å gi denne boken tittelen *Trygd og pensjon i EØS*. «Trygdeytelser i Europa» kan gi assosiasjoner til en katalog over sosiale ytelser i hele Europa. Det omhandler denne boken ikke, av flere grunner. Boken omhandler heller ikke hele Europa, men EU, samt Sveits og de tre EØS-landene Island, Liechtenstein og Norge.

Denne boken handler om reglene som skal koordinere trygdeytelser innen EØS-området. Det finnes ikke noen egen «EU-trygd» eller «EØS-trygd». EØS-regelverket på området skal tvert imot sikre at personer som beveger seg over landegrensene i EØS-området, er sikret de samme rettigheter og plikter som borgerne i det landet de reiser til. Det sentrale virkemiddelet for å nå dette målet, er et sett av koordineringsregler som er bindende for alle land i EØS-området. Disse reglene er bokens hovedtema.

Boken starter med et innledende kapittel om koordinering av trygde- og pensjonsrettigheter i EØS-området (kapittel 1). Deretter redegjøres det for lovvalgsreglene, som er avgjørende for hvilket lands regler som kommer til anvendelse i en konkret sak (kapittel 2). Disse to kapitlene er generelle og kan ses på som en innledning til de følgende kapitlene.

Kapitlene 3 til og med 8 er temabaserte. Her beskrives de mest sentrale koordineringsreglene som gjelder for ulike norske ytelser. I kapittel 3 omtales dagpenger under arbeidsløshet. Helse- og sykehjelp behandles i kapittel 4. I kapittel 5 omtales kontantytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel. Familieytelsene barnetrygd og kontantstøtte beskrives i kapittel 6. I kapittel 7 omtales pensjoner. Særlige pensjonsordninger opprettet for offentlige tjenestemenn og andre supplerende pensjonsordninger, behandles i kapittel 8. Kapitlene er lagt opp slik at de i stor grad «står på egne bein». De kan derfor leses uavhengig av hverandre.

Det skjer så mange og raske endringer i trygde- og pensjonsreglene i de forskjellige landene at en «katalog» over ytelser ville vært utdatert før den var levert fra trykkeriet. Det finnes imidlertid flere gode alternativer på nett for den som søker informasjon om trygdeordningene i EØS-området. Den mest omfattende oversikten

er EUs informasjonsbase «MISSOC» (Mutual Information on Social Security), www.missoc.org, som oppdateres regelmessig av medlemslandene, inkludert EFTA-landene. For de nordiske landene finnes også en portal på nett: www.nordsoc.org. Disse kildene blir regelmessig ajourførte. Informasjonen er også strukturert slik at det er mulig å sammenlikne ulike land. Sammenlikninger fordrer imidlertid en viss basiskunnskap om trygdesystemer som sådan.

De aller fleste rettskildene som omtales i boken, er publisert på nettsidene til NAV: www.nav.no. For å finne dem går man via snarveien «lover og forskrifter», og søker opp Hovednummer 45 – EØS-avtalens bestemmelser om trygd. Nordisk konvensjon har hovednummer 41, og de bilaterale trygdeavtalene i hovednummer 42.

Boken inneholder mange referanser til dommer i EU-domstolen[1]. Dommene og andre sentrale rettskilder er publisert i EUs juridiske base EURLEX: www.eur-lex.europa.eu. Basen er fritt tilgengelig på nett og har god søkefunksjonalitet.

Språk har blitt en utfordring når rettsreglene skal refereres i de ulike artiklene. De gjeldende forordningene er fortsatt (høsten 2015) ikke offisielt oversatt til norsk. EU har 15 offisielle språk, men norsk er ikke blant dem. Forordningen er tilgjengelig på alle disse språkene, og alle språk er likestilte – det er altså ikke én versjon (for eksempel den franske eller den engelske) som er «mer offisiell» enn alle de andre. NAV har valgt å bruke den danske teksten i sine rettskilder, og det er kanskje den mest nærliggende løsningen. Det finnes imidlertid nyanseforskjeller i ulike tekster, for eksempel den danske og den engelske, på noen punkter.

Ettersom det ikke finnes noen offisiell norsk oversettelse, har vi valgt å stille forfatterne fritt når de siterer fra lovteksten. I noen tilfeller har forfatterne valgt å gjengi den danske teksten. I andre tilfeller har de selv oversatt.

De ulike forordningene nevnes ofte i teksten, som regel også ett eller flere artikkelnumre. For å forenkle begrepsbruken noe bruker vi «forordningen», eller «forordning 883/2004», avhengig av kontekst. Forordning 987/2009 betegnes stort sett som «gjennomføringsforordningen». Dette er også i samsvar med måten praktikerne på feltet benytter begrepene. Når forordningene som gjaldt fram til 2012, omtales,

1 Domstolen het tidligere EF-domstolen, men på trygdekoordineringsområdet er det samme organ. Domstolen fikk fullmakt til å dømme innen hele EU-retten da Lisboa-traktaten trådte i kraft 1. desember 2009, og byttet navn fra samme dato. Her brukes konsekvent begrepet «EU-domstolen».

brukes numrene – henholdsvis «forordning 1408/71»[2] og «forordning 574/72». Det samme gjelder i de få tilfellene der det er henvist til andre EU-forordninger.

De fleste av forfatterne arbeider daglig eller har gjort det med de temaene som tas opp i boken, og de har alle bidratt til å gi boken et høyt faglig nivå. Uten deres hjelp hadde boken aldri sett dagens lys. De fortjener alle en stor takk.

Martin Andresen fortjener en spesiell takk. Han er en av dem i Norge som har best kompetanse på pensjon og trygd i EØS, og har vært en svært viktig pådriver for arbeidet med boken. Han har skrevet tre av kapitlene i boken og har fungert som en kvalitetssikrer i arbeidet. Dertil har han kommet med en rekke gode innspill til de øvrige kapitlene.

Avdøde professor Asbjørn Kjønstad var redaktør for *Trygdeytelser i Europa*, og det var lagt opp til at han skulle være redaktør også for denne utgaven av boken. Men slik skulle det dessverre ikke gå. Asbjørn var på området trygd og pensjon i EØS – som på alle andre områder han arbeidet med – en svært viktig pådriver i kompetanseutvikling og for bevissthet rundt området. Boken tilegnes derfor hans minne.

Oslo, oktober 2015

2 For ordens skyld: EU brukte tidligere to sifre i årstallet på forordninger og direktiver, men bruker nå fire.

Innholdsoversikt

KAPITTEL 1 KOORDINERING AV TRYGDEYTELSER I EØS-OMRÅDET ... 19
Martin Andresen

KAPITTEL 2 LOVVALG 38
Martin Andresen

KAPITTEL 3 DAGPENGER I EØS 58
Else Pernille Torsvik

KAPITTEL 4 RETTEN TIL NATURALYTELSER 82
Randi Bjerkelund og Siri Waage Bach

KAPITTEL 5 KONTANTYTELSER VED SYKDOM OG SVANGERSKAP/FØDSEL 95
Martin Andresen

KAPITTEL 6 DE GRENSEKRYSSENDE FAMILIER: FAMILIEYTELSER OG EØS 108
Ingunn Ikdahl

KAPITTEL 7 EØS-AVTALENS BESTEMMELSER OM LANGVARIGE TRYGDEYTELSER 128
Torjus Lundevall

KAPITTEL 8 SUPPLERENDE PENSJONSORDNINGER 164
Ole Chr. Moen og Biørn Bogstad

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1 KOORDINERING AV TRYGDEYTELSER I EØS-OMRÅDET . . . 19
Martin Andresen
1.1 Generelt om koordineringen 19
1.2 Rettskilder, institusjoner og tvisteløsningsorganer 21
1.2.1 Forordningene om trygdekoordinering og deres rettslige grunnlag . . 21
1.2.2 EU-domstolen, EFTA-domstolen, kommisjonen og ESA 23
1.2.3 Beslutninger fra Den administrative kommisjon (AC) 25
1.2.4 EØS-komiteen, ESA og EFTA-domstolen 25
1.2.5 Andre avtaler 26
1.3 Hva er nytt i forordning 883/2004? 27
1.4 Nye former for informasjonsutveksling 28
1.5 Koordineringens grunnprinsipper 30
1.5.1 Likebehandling 30
1.5.2 Sammenlegging 32
1.5.3 Eksport 32
1.5.4 Pro rata 33
1.6 Definisjoner, personkrets og virkeområde 34
1.6.1 Definisjoner – forordningens artikkel 1 34
1.6.2 Geografisk virkeområde 34
1.6.3 Personkrets – forordningens artikkel 2 36
1.6.4 Saklig virkeområde – forordningens artikkel 3 36

KAPITTEL 2 LOVVALG 38
Martin Andresen
2.1 Innledning 38
2.2 Hovedreglene om lovvalg i forordning EØF 883/2004 – artikkel 11 39
2.2.1 Prinsippet om kun ett lands lovgivning – artikkel 11 nr. 1 40
2.2.2 Lovvalg for personer som mottar midlertidige ytelser til inntektssikring (bortsett fra arbeidsledighetstrygd) – artikkel 11 nr. 2 40
2.2.3 Hovedregelen i artikkel 11 nr. 3 41
2.2.4 Spesielt om pensjonister 42
2.2.5 Hvor er personen «bosatt»? 42
2.2.6 Lovvalg for sjøfolk – artikkel 11 nr. 4 45
2.2.7 Lovvalg for flygende personell – artikkel 11 nr. 5 45
2.3 Utsendte arbeidstakere og næringsdrivende – artikkel 12 46
2.3.1 Utsendte arbeidstakere 46
2.3.2 Utsendte selvstendig næringsdrivende 48
2.4 Regler om personer som arbeider i flere land samtidig – artikkel 13 49
2.4.1 Arbeidstaker i to eller flere land samtidig 50
2.4.2 Næringsdrivende i to eller flere land samtidig 51
2.4.3 Særlige grupper av yrkesaktive 51
2.4.4 Foreløpig lovvalg for personer som arbeider i flere land 52
2.5 Andre lovvalgsbestemmelser i forordning 883/2004 53
2.5.1 Forholdet til frivillig og fortsatt frivillig medlemskap – artikkel 14 . . 53
2.5.2 Valgrett for ansatte i EUs organer – artikkel 15 54
2.6 Avtaler om unntak fra lovvalgsbestemmelsene – artikkel 16 54
2.7 Overgangsbestemmelser – artiklene 87.8 og 87a 55
2.8 Regler om betaling av avgift og refusjon av feil betalt avgift mellom landene . . 56

KAPITTEL 3 DAGPENGER I EØS 58
Else Pernille Torsvik
3.1 Innledning – noen utgangspunkter 58
3.2 Grunntrekk i det norske dagpengeregelverket 60
3.3 Ulikheter i de enkelte lands arbeidsløshetsordninger 61
3.4 Gjennomgang av de særlige reglene om arbeidsløshetsytelser i forordningens kapittel 6 62
3.4.1 Særregler om sammenlegging av trygdetid, tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet – sammenleggingsprinsippet – artikkel 61 62
3.4.2 Beregning av ytelser – artikkel 62 65
3.4.3 Særlige regler om unntak fra regler om bosted – artikkel 63 65
3.4.4 Arbeidssøkere som reiser til en annen EØS-stat – rett til eksport av arbeidsløshetsytelser – artikkel 64 66

3.4.5 Særlige regler for arbeidsløse som har vært bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente stat – artikkel 65 67
3.4.6 Særlig om refusjonsordningen etter artikkel 65 nr. 6 og 7 72
3.4.7 Særlig om overføring av rett til arbeidsløshetsytelser på grunnlag av arbeid som selvstendig næringsdrivende – artikkel 65a 73
3.5 Særregler innen Norden 75
3.6 En kort oversikt over hvordan forordningen er implementert i det norske dagpengeregelverket – dagpengeforskriften kapittel 13 76
3.7 Administrasjon 78
3.8 Noen utfordringer 79

KAPITTEL 4 RETTEN TIL NATURALYTELSER 82
Randi Bjerkelund og Siri Waage Bach
4.1 Innledning 82
4.2 Nærmere om retten til sykehjelp 83
4.2.1 Innledning 83
4.2.2 Forsikringstaker i et annet EØS-land – artikkel 17 83
4.2.3 Student i et annet EØS-land 85
4.2.4 Pensjonist i et annet EØS-land – artikkel 23 og 24 85
4.2.5 Midlertidig opphold i et annet EØS-land – artikkel 19 86
4.2.6 Planlagt behandling i et annet EØS-land – artikkel 20 88
4.3 Avskjæring 89
4.4 Nordisk konvensjon og naturalytelser 90
4.5 Dokumentasjon av retten til naturalytelser – SED-er og blanketter 91
4.6 Oppgjør mellom medlemsstatene – landoppgjør 92
4.7 Pasientrettighetsdirektivet og folketrygdloven § 5-24a 93
4.7.1 Innledning 93
4.7.2 Det materielle innholdet i folketrygdloven § 5-24a 93
4.7.3 Særlige regler for sykehusbehandling 94

KAPITTEL 5 KONTANTYTELSER VED SYKDOM OG SVANGERSKAP/FØDSEL 95
Martin Andresen
5.1 Innledning 95
5.2 Sykepenger og pleiepenger 96
5.2.1 Inngangsvilkår og sammenlegging 96
5.2.2 Dokumentasjon av sykdom og oppfølging av sykmeldte 97
5.2.3 Beregning av sykepenger 98
5.2.4 Opphold i Norge eller bostedslandet 99
5.2.5 Pleiepenger og andre ytelser ved nære pårørendes sykdom (folketrygdloven kapittel 9) 100

5.3 Arbeidsavklaringspenger (AAP) 100
5.3.1 Beregning av arbeidsavklaringspenger etter EØS-reglene 101
5.3.2 Arbeidsavklaringspenger i ventetid på arbeid 102
5.3.3 Arbeidsavklaringspenger og arbeid 103
5.4 Foreldrepenger 103
5.4.1 Forholdet mellom foreldrepenger og familieytelser 103
5.4.2 Inngangsvilkår og beregning av foreldrepenger 104
5.4.3 Fedrekvote 106
5.4.4 Utbetaling i utlandet 106
5.4.5 Engangsstønad 107

KAPITTEL 6 DE GRENSEKRYSSENDE FAMILIER: FAMILIEYTELSER OG EØS 108
Ingunn Ikdahl

6.1 Grunnleggende prinsipper og debatter 108
6.2 Hvilke ytelser er det snakk om? 111
6.3 Forordningens regler om kompetent stat og overlappende krav på ytelser . . 113
6.3.1 Når vil norsk lovgivning for familieytelser komme til anvendelse? 113
6.3.2 Forordningens system for koordinering ved krav på overlappende ytelser fra flere land 114
6.3.3 Nærmere om prioriteringsreglene 115
6.3.4 Nærmere om de ulike grunnlagene: begrepene i artikkel 68 nr. 1 . . 117
6.3.5 Nærmere om differanseberegning av familieytelser 118
6.3.6 Særlige familieytelser til foreldreløse barn 119
6.4 Når må materielle vilkår i norsk lovtekst tilpasses EØS? 120
6.4.1 Rettslige utgangspunkter 120
6.4.2 Barnetrygdlovens bostedskrav 121
6.4.3 Kontantstøttelovens bostedskrav 123
6.4.4 Øvrige vilkår i lovene 124
6.5 Utbetaling av ytelsen 125
6.6 Vurdering og kommentarer 127

KAPITTEL 7 EØS-AVTALENS BESTEMMELSER OM LANGVARIGE TRYGDEYTELSER 128
Torjus Lundevall

7.1 Innledning 128
7.2 Omfang 130
7.2.1 Geografisk omfang 130
7.2.2 Personelt omfang 130
7.2.3 Norske ytelser som omfattes 131

7.3 Grunnleggende prinsipper for koordinering av langvarige ytelser i trygden . . 131
7.3.1 Likebehandlingsprinsippet 132
7.3.2 Eksportabilitetsprinsippet 133
7.3.3 Sammenleggingsprinsippet 134
7.3.4 Pro rata-prinsippet 135
7.3.5 Forholdet til «den uavhengige ytelsen» 135
7.3.6 Forholdet til lovvalgsreglene 136
7.4 Alderspensjon 137
7.4.1 Særlige forhold ved norsk alderspensjon 138
7.4.2 Levealdersjustering og fleksibelt uttak 138
7.4.3 Gammel pensjonsordning 140
7.4.4 Ny pensjonsordning 144
7.4.5 Fastsetting av størrelsen på delpensjonen – teoretisk beløp og faktisk beløp 146
7.4.6 Andre særlige forhold ved koordinering av alderspensjon etter EØS-reglene 147
7.5 Uføretrygd 149
7.5.1 Fastsettelse av grunnlaget for uføretrygden 150
7.5.2 Fastsetting av størrelsen på delpensjonen – teoretisk beløp og faktisk beløp 152
7.5.3 Andre særlige forhold ved koordinering av uføretrygd etter EØS-reglene 154
7.6 Gjenlevendepensjon 154
7.7 Barnepensjon 155
7.8 Tillegg til pensjonsytelsene 156
7.8.1 Forsørgertillegg 156
7.8.2 Særlig om garantitillegg etter forordningens artikkel 48 157
7.9 De omfattede særpensjonsordninger 158
7.10 Eksport av norske trygdeytelser 159
7.11 Administrative forhold 160
7.11.1 Fremsettelse og behandling av krav 160
7.11.2 Blanketter 160
7.12 Helt kort om andre trygdeavtaler, særlig Nordisk konvensjon om trygd . . 161
7.13 Avsluttende kommentarer 162

KAPITTEL 8 SUPPLERENDE PENSJONSORDNINGER 164
Ole Chr. Moen og Biørn Bogstad
8.1 Innledning og plan for fremstillingen 164
8.2 Lovfestede supplerende pensjonsordninger: Offentlig tjenestepensjon i Statens pensjonskasse 166
8.2.1 Innledning 166

8.2.2 Koordinering av ytelser til offentlige tjenestemenn 169
8.2.3 EUs koordineringsreglers anvendelse på ytelser fra Statens pensjonskasse 172
8.2.4 Betydningen av tjenestetid 173
8.2.5 Nasjonale regler for lovfestede tjenestepensjoner 174
8.2.6 Nordisk avtale om samordning av statlig tjenestepensjon 183
8.2.7 Oppsummering 184
8.3 Ulovfestede supplerende pensjonsordninger – direktiv 98/49/EF 187
8.3.1 Innledning og plan for fremstillingen 187
8.3.2 Direktivets anvendelsesområde 188
8.3.3 Vern av opptjente pensjonsretter 192
8.3.4 Grenseoverskridende utbetalinger 193
8.3.5 Rett til medlemskap i pensjonsordningen ved midlertidig opphold i annen EØS-stat 194
8.3.6 Informasjon 195

LITTERATUR 197

RETTSAVGJØRELSER 198

STIKKORD 199

OM FORFATTERNE 204

KAPITTEL 1

Koordinering av trygdeytelser i EØS-området

Martin Andresen

1.1 Generelt om koordineringen

For å forstå omfang og rekkevidde av regelverket for koordinering av trygdeytelser i Europa er det viktig å skille mellom *koordinering* og *harmonisering* av de ulike lands trygdeordning. Det er antatt at EU ikke har hjemmel i sin «grunnlov» – traktatene – til å vedta bindende regler som har som formål å harmonisere ordningene, dvs. lovgivning som har til hensikt å gjøre ordningene mer like hverandre. Et enkelt eksempel er pensjonsalder. Pensjonsalderen varierer relativt mye mellom landene i EØS-området, men et direktiv om at alle land skulle innføre felles pensjonsalder, ville stride mot det såkalte forholdsmessighetsprinsippet (også kalt subsidiaritetsprinsippet) i artikkel 5 i traktaten om den europeiske unions virkeområde (TEUV). I henhold til dette prinsippet har unionen kun myndighet til å fastsette regler dersom ikke formålet med traktaten kan oppnås gjennom lovgivning i den enkelte medlemsstat. Det er ingen av «traktatens målsetninger» som krever felles pensjonsalder, ergo har heller ikke EU myndighet til å fastsette en.

Formålet med koordineringsbestemmelsene er definert i punkt 1 i fortalen («preambelen») til forordning 883/2004, som er den sentrale rettskilden for trygdekoordinering i EØS-området. Her heter det at:

> «Reglene om koordinering av de enkelte medlemsstaters sosiale trygdeordninger er en del av den frie bevegeligheten for personer, og skal bidra til å bedre arbeidstakernes levestandard og arbeidsvilkår.» (forf. overs.)

Helt siden det europeiske fellesskapet ble opprettet gjennom inngåelsen av Romatraktaten i 1957, har medlemslandene vært opptatt av at borgerne skal ha gode muligheter til å finne arbeid i en av de andre medlemsstatene. Allerede på 1950-tallet ble ulikheter i sosiale rettigheter mellom medlemsstatene oppfattet som et hinder for bevegelse av arbeidskraft, og regler for å koordinere landenes trygdeordninger var blant den aller tidligste fellesskapslovgivningen. De første reglene ble gitt for det daværende EF i form av forordning 3/58 og tilhørende gjennomføringsforordning 4/58, som trådte i kraft 1. januar 1959. Disse forordningene var relativt komplekse, og allerede i 1963 startet EF et arbeid for å erstatte dem med enklere regler.

I de første årene var det fortsatt begrensninger på arbeidskraftens bevegelse. Den frie bevegelsen ble realisert for arbeidstakere gjennom forordning 1612/68. Denne forordningen økte behovet for enklere koordineringsregler, som kom med forordning 1408/71 og den tilhørende gjennomføringsforordningen, 574/72. Disse to forordningene trådte i kraft 1. januar 1973, samtidig som EF ble utvidet fra seks til ni medlemsstater. I 2010[3] ble de erstattet av de nåværende koordineringsforordningene, 883/2004 og 987/2009.

Sammenfallet i tid for EF-utvidelsen og nye forordninger 1. januar 1973 er ikke tilfeldig. Alle de seks opprinnelige medlemsstatene (Belgia, Frankrike, Italia, Luxembourg, Nederland og Vest-Tyskland) har trygdeordninger som bygger på prinsippet om trygd i arbeidslandet[4] (*lex loci laboris*, eller Bismarck-modellen), mens de tre nye medlemsstatene som kom inn i 1973 (Storbritannia, Irland og Danmark), helt eller delvis bygde på bostedsprinsippet (*lex loci domicilii*, eller Beveridge-modellen). I forordning 1408/71 var det derfor nødvendig å velge ett av disse prinsippene for koordineringen. Valget falt på *lex loci laboris*, av flere årsaker: For det første omfattet koordineringen i 1973 kun arbeidstakere, slik at arbeidstrygd fremsto som det mest naturlige når alle arbeidstakere skulle omfattes. For det andre ble dette prinsippet anvendt i de fleste av medlemslandene, inkludert de store landene Frankrike, Vest-Tyskland og Italia. Som vi vil se i kapittel 2 om lovvalg, er *lex loci laboris* fortsatt det bærende prinsippet i forordningene.

Forordningene fra begynnelsen av 1970-tallet ble stående frem til 2010, og gjennom overgangsbestemmelsene i artikkel 87 og 87a i forordning 883/2004 er de i enkelte situasjoner virksomme frem til 2020. Imidlertid skjedde det en omfattende

3 De nåværende forordningene trådte først i kraft 1. juni 2012 i de tre EFTA-landene.

4 Med et delvis unntak for Nederland, som har en blanding av arbeidstrygd og bostedstrygd.